

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING IJODIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

Rustamova Manzura Mirkamalovna,

*Toshkent Kimyo xalqaro Universiteti "Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim metodikasi"
kafedrasi mudiri, PhD, dotsent*

Annotatsiya. Maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar nazariy jihatdan asoslangan. Tadqiqot integrativ adabiyotlar tahlili, qiyosiy tahlil, kontent-tahlil, pedagogik modellashtirish va tizimlashtirish metodlariga tayangan. Ijodiy tafakkur pedagogik muammoni aniqlash, turli va original g'oyalarni ilgari surish, ularni kasbiy vaziyatga muvofiq baholash, takomillashtirish hamda amaliy yechimga aylantirish imkonini beruvchi integrativ kasbiy sifat sifatida talqin qilindi. Tahlil natijasida oltita o'zaro bog'liq shart-sharoit ajratildi: kreativ va psixologik xavfsiz ta'lim muhiti; ijodiy topshiriqlarning fanlar mazmuniga integratsiyasi; muammoli, loyihaviy va dizayn-fikrlashga asoslangan faoliyat; raqamli-pedagogik ekotizim; oliy ta'lim va maktab amaliyoti hamkorligi; uzluksiz diagnostika va refleksiv qo'llab-quvvatlash. Mazkur shartlar maqsadli, mazmuniy, jarayonli, diagnostik va natijaviy bloklardan iborat innovatsion-pedagogik tizim doirasida birlashtirildi. Natijada ijodiy tafakkurning motivatsion-qadriyatli, kognitiv-divergent, faoliyatli-produktiv va refleksiv-baholash komponentlariga mos mezon hamda ko'rsatkichlar ishlab chiqildi. Taklif etilgan model pedagogika oliy ta'lim yo'nalishlarida mashg'ulot, pedagogik amaliyot va mustaqil ta'limni loyihalash uchun metodik asos bo'la oladi.

Kalit so'zlar: bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi, ijodiy tafakkur, kreativ kompetensiya, pedagogik shart-sharoit, innovatsion ta'lim, dizayn-fikrlash, loyiha metodi, raqamli ta'lim, refleksiya, pedagogik diagnostika.

Аннотация. В статье теоретически обоснованы педагогические условия развития творческого мышления будущих учителей начальных классов. Исследование основано на интегративном обзоре литературы, сравнительном и контент-анализе, педагогическом моделировании и систематизации. Творческое мышление рассматривается как интегративное профессиональное качество, обеспечивающее выявление педагогической проблемы, выдвижение разнообразных и оригинальных идей, их оценивание, совершенствование и преобразование в практическое решение. Выделены шесть взаимосвязанных условий: креативная и психологически безопасная образовательная среда; интеграция творческих заданий в содержание дисциплин; проблемная, проектная и дизайн-ориентированная деятельность; цифровая педагогическая экосистема; сотрудничество вуза и школы; непрерывная диагностика и рефлексивная поддержка. Предложена инновационно-педагогическая система, объединяющая целевой, содержательный, процессуальный, диагностический и результативный блоки. Определены критерии и показатели мотивационно-ценностного, когнитивно-дивергентного, деятельностно-продуктивного и рефлексивно-оценочного компонентов творческого мышления.

Ключевые слова: будущий учитель начальных классов, творческое мышление, креативная компетентность, педагогические условия, инновационное обучение, дизайн-мышление, проектный метод, цифровое образование, рефлексия.

Abstract. The article provides a theoretical justification of the pedagogical conditions required to develop creative thinking in prospective primary school teachers. The study employs an integrative literature review, comparative and content analysis, pedagogical modelling, and

systematisation. Creative thinking is interpreted as an integrative professional capacity to identify pedagogical problems, generate diverse and original ideas, evaluate and improve them in relation to a professional context, and transform them into workable solutions. Six interrelated conditions are identified: a creative and psychologically safe learning environment; integration of creativity-oriented tasks into course content; problem-, project-, and design-thinking-based activity; a digital pedagogical ecosystem; cooperation between universities and schools; and continuous diagnostic and reflective support. These conditions are integrated into an innovative pedagogical system comprising goal-oriented, content, process, diagnostic, and outcome blocks. Criteria and indicators are proposed for the motivational-value, cognitive-divergent, activity-productive, and reflective-evaluative components of creative thinking. The model can guide the design of university courses, teaching practice, and independent learning in primary teacher education.

Keywords: prospective primary school teacher, creative thinking, creative competence, pedagogical conditions, innovative education, design thinking, project-based learning, digital education, reflection, pedagogical assessment.

KIRISH. Zamonaviy boshlang'ich ta'lim o'qituvchidan tayyor metodik ko'rsatmalarni takrorlash bilangina cheklanmay, o'quv vaziyatini tahlil qilish, bolalarning individual ehtiyojlariga mos yechim topish, fanlararo aloqalarni yaratish va o'qitish vositalarini yangicha kombinatsiyalashni talab etadi. Shu sababli bo'lajak o'qituvchining ijodiy tafakkuri uning shaxsiy qobiliyatidan ko'ra kengroq mazmunga ega bo'lib, kasbiy-pedagogik kompetensiyaning muhim tarkibiy qismi sifatida namoyon bo'ladi. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida ta'limning uzluksizligi, insonparvarligi va ta'lim oluvchilarning qobiliyatlarini rivojlantirishga yo'naltirilganligi mustahkamlangan [1]. Oliy ta'limni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida nazariy bilimga yo'naltirilgan modeldan amaliy ko'nikmalarni shakllantiruvchi ta'limga bosqichma-bosqich o'tish, innovatsion faoliyat va ilg'or standartlarni joriy etish vazifalari belgilangan [2]. 2026-yilda qabul qilingan PF-58-son Farmonda oliy ta'lim, tarbiya, tadqiqot, tijoratlashtirish va tizimli takomillashtirishni o'zaro bog'lashga qaratilgan "5 T" tamoyili ilgari surilgani ham bo'lajak pedagoglarning yangilik yaratishga tayyorligini kuchaytirish zaruratini ko'rsatadi [3].

Xalqaro yondashuvlarda ijodiy tafakkur original va xilma-xil g'oyalarni yaratish, ularni baholash hamda takomillashtirish kompetensiyasi sifatida izohlanadi [4]. Runco va Jaeger ijodkorlikning me'yoriy ta'rifida ikki belgi - originallik va samaradorlikning birligini asoslaydi [5]. Demak, noodatiy g'oyaning o'zi yetarli emas; u pedagogik maqsadga muvofiq, amalda qo'llanadigan va ta'lim oluvchiga foyda keltiradigan yechimga aylanishi lozim. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi uchun bu xususiyat dars ishlanmasini yangicha loyihalash, o'quv topshiriqlarini differentsiallashtirish, didaktik vosita yaratish, kutilmagan sinf vaziyatiga moslashish va o'z faoliyatini qayta ko'rib chiqishda namoyon bo'ladi.

Ilmiy adabiyotlarda kreativlikni qo'llab-quvvatlovchi sinf muhiti [6], ijodiy ta'lim muhitining tarkibi [7], texnologik, pedagogik va predmet bilimlarining integratsiyasi [8], ta'lim oluvchilarning ijodiy hamda tanqidiy tafakkurini rivojlantirish mezonlari [9] keng yoritilgan. Oliy ta'limga bag'ishlangan tadqiqotlar esa kreativlikni rivojlantirish professor-o'qituvchining kasbiy o'rganishi, topshiriq dizayni va baholash amaliyoti bilan uzviy bog'liq ekanini ko'rsatadi [10; 11]. Shunga qaramay, mavjud ishlarda ayrim metod yoki vositaning samaradorligi ko'proq o'rganilib, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining o'z ijodiy salohiyati, pedagogik mahsulot yaratishi va bu tajribani maktab amaliyotiga ko'chirishini yagona tizimda ta'minlaydigan shart-sharoitlar yetarlicha tizimlashtirilmagan.

Tadqiqotning maqsadi - bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlarni aniqlash, ularning o'zaro aloqasini asoslash hamda innovatsion-pedagogik tizim modelini ishlab chiqish. Mazkur maqsadga erishish uchun ijodiy tafakkurning kasbiy mazmunini aniqlashtirish, samarali shart-sharoitlarni tasniflash, rivojlantirish bosqichlari va pedagogik mexanizmlarini belgilash, shuningdek natijani baholash mezonlari va ko'rsatkichlarini ishlab chiqish vazifalari qo'yildi.

MATERIALLAR VA METODLAR. Tadqiqot nazariy-tahliliy dizaynda amalga oshirildi. Manbalar korpusiga O'zbekiston Respublikasining ta'lim va oliy ta'lim sohasidagi amaldagi normativ-huquqiy hujjatlari, OECDning ijodiy tafakkurni rivojlantirish va baholashga oid hisobotlari, UNESCOning kelajak pedagogikalariga doir materiallari [14; 15], shuningdek kreativlik, kreativ ta'lim muhiti, raqamli-pedagogik integratsiya va bo'lajak o'qituvchilar tayyorgarligiga bag'ishlangan fundamental hamda zamonaviy ilmiy ishlar kiritildi. Asosiy e'tibor 2012-2026-yillarda e'lon qilingan manbalarga qaratildi; nazariy modelning uzviyligini ta'minlash uchun 2006-2009-yillardagi tayanch konsepsiyalar ham tahlil qilindi.

Tadqiqotda besh guruh metod qo'llandi. Birinchidan, integrativ adabiyotlar tahlili orqali ijodiy tafakkurning mohiyati, tarkibiy qismlari va rivojlanish omillari umumlashtirildi. Ikkinchidan, kontent-tahlil yordamida manbalardagi takrorlanuvchi kategoriyalar - psixologik xavfsizlik, avtonomiya, muammoli vaziyat, g'oya generatsiyasi, mahsulot yaratish, raqamli vosita, refleksiya, fikr-mulohaza va baholash - ajratildi. Uchinchidan, qiyosiy tahlil asosida mazkur kategoriyalarning umumiy va bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisiga xos jihatlari aniqlandi. To'rtinchidan, pedagogik modellash orqali shart-sharoitlar maqsadli, mazmuniy, jarayonli, diagnostik va natijaviy bloklarga birlashtirildi. Beshinchidan, tizimlashtirish metodi yordamida rivojlantirish bosqichlari, mezonlari va ko'rsatkichlari o'zaro muvofiqlashtirildi.

Tahlil birligi sifatida bo'lajak o'qituvchining ijodiy harakati olindi. U quyidagi mantiqiy zanjir asosida baholandi: pedagogik muammoni sezish va aniqlashtirish; bir nechta yechim g'oyasini yaratish; g'oyalarning yangiligi va foydaliligini asoslash; tanlangan yechimni pedagogik mahsulotga aylantirish; uni sinab ko'rish; fikr-mulohaza asosida takomillashtirish; yangi vaziyatga ko'chirish. Mazkur zanjir OECDning g'oya yaratish, baholash va takomillashtirish jarayonlari [4] hamda kreativlikning originallik-samaradorlik birligi [5] bilan muvofiqlashtirildi.

Tadqiqotning ishonchliligi turli turdagi manbalar - normativ hujjatlar, xalqaro baholash konsepsiyalari, tizimli sharhlar va empirik tadqiqotlar - xulosalarining o'zaro mosligini tekshirish orqali ta'minlandi. Taklif etilgan model empirik samaradorlik haqidagi yakuniy da'vo sifatida emas, balki keyingi tajriba-sinov ishlarida tekshirilishi lozim bo'lgan nazariy-metodik konstruktsiya sifatida taqdim etildi.

NATIJALAR. Tahlil natijasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ijodiy tafakkuri pedagogik vaziyatdagi muammo va imkoniyatlarni ko'ra bilish, turli, original hamda maqsadga muvofiq g'oyalarni yaratish, ularni didaktik mezonlar asosida tanlash, pedagogik mahsulot ko'rinishida amalga oshirish va refleksiya asosida takomillashtirishni ta'minlaydigan integrativ kasbiy sifat sifatida aniqlandi. Ushbu ta'rif ijodiy tafakkurni faqat divergent fikrlash bilan cheklamaydi; unda konvergent baholash, kasbiy mas'uliyat, amaliy natija va transfer ham nazarda tutiladi.

Ijodiy tafakkurning tuzilmasida to'rtta komponent ajratildi. Motivatsion-qadriyatli komponent yangilikka qiziqish, noaniqlikka nisbatan bardoshlilik, intellektual tavakkal va o'z ijodiy imkoniyatiga ishonchni qamrab oladi. Kognitiv-divergent komponent muammoni qayta ifodalash, ko'p va turli g'oyalar yaratish, fanlararo aloqalarni ko'rish hamda noodatiy kombinatsiyalar tuzishga xizmat qiladi. Faoliyatli-produktiv komponent g'oyani dars ishlanmasi, topshiriq, didaktik material, loyiha yoki raqamli resursga aylantirishni ifodalaydi. Refleksiv-baholash komponent esa

mahsulotning originalligi, didaktik maqsadga muvofiqligi, bolalar yoshiga mosligi, inklyuzivligi va amaliy samaradorligini tahlil qilishni ta'minlaydi.

Pedagogik shart-sharoit deganda natijaga tashqi ta'sir ko'rsatuvchi alohida omil emas, balki maqsad, mazmun, faoliyat, vosita, munosabat va baholashni muvofiqlashtiruvchi boshqariladigan imkoniyatlar majmui tushunildi. Tahlil asosida oltila o'zaro bog'liq shart-sharoit aniqlandi.

1-jadval. Ijodiy tafakkurni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari

Shart-sharoit	Amaliy mexanizm	Kutiladigan natija
1. Kreativ va psixologik xavfsiz muhit	Fikrlar xilma-xilligini qabul qilish; xatoni o'rganish manbai sifatida talqin etish; savol berish va intellektual tavakkalni rag'batlantirish; tanlov va mualliflik huquqini kengaytirish.	Ichki motivatsiya, kreativ o'ziga ishonch va noodatiy fikrni erkin ifodalash kuchayadi.
2. Mazmuniy integratsiya	Ijodiy topshiriqlarni pedagogika, ona tili metodikasi, matematika metodikasi, tabiiy fanlar, tarbiya va pedagogik amaliyot mazmuniga muntazam kiritish.	Ijodiy tafakkur alohida trening ko'nikmasi emas, kasbiy vazifani bajarish usuliga aylanadi.
3. Produktiv faoliyat texnologiyalari	Muammoli ta'lim, loyiha metodi, case-study, dizayn-fikrlash, mikroo'qitish, didaktik prototiplash va fanlararo STEAM topshiriqlaridan foydalanish.	G'oya yaratishdan amaliy pedagogik mahsulotgacha bo'lgan to'liq sikl o'zlashtiriladi.
4. Raqamli pedagogik ekotizim	Raqamli vositalarni predmet mazmuni va pedagogik maqsad bilan uyg'unlashtirish; multimedia, simulyatsiya, hamkorlik platformalari va sun'iy intellektdan etik foydalanish.	Axborotni qayta tuzish, ko'p variantli yechim yaratish va raqamli mahsulot ishlab chiqish qobiliyati rivojlanadi.
5. OTM-maktab hamkorligi	Real sinf muammolariga asoslangan topshiriqlar; mentor o'qituvchi bilan hamkorlik; dars prototipini maktabda sinash; o'quvchi reaksiyasini kuzatish.	Nazariy g'oya amaliy vaziyatda tekshiriladi, moslashtiriladi va kasbiy transfer sodir bo'ladi.
6. Diagnostik-refleksiv qo'llab-quvvatlash	Boshlang'ich diagnostika, mezonli rubrika, ijodiy portfolio, o'zaro baholash, formatif fikr-mulohaza va individual rivojlanish trayektoriyasi.	Talaba o'z taraqqiyotini kuzatadi, qarorini asoslaydi va mahsulotni dalil asosida takomillashtiradi.

Aniqlangan shart-sharoitlar alohida qo'llanganda qisqa muddatli faollikni yuzaga keltirishi mumkin, biroq barqaror kasbiy sifatni shakllantirish uchun ular yagona tizimda ishlashi zarur. Shu asosda besh blokdan iborat innovatsion-pedagogik model ishlab chiqildi. Maqsadli blok bo'lajak o'qituvchining ijodiy-pedagogik muammoni mustaqil hal qilishga tayyorligini belgilaydi. Konseptual-mazmuniy blok shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy, faoliyatli, tizimli va refleksiv yondashuvlarni birlashtiradi. Jarayonli-texnologik blok muammoli vaziyat, g'oya generatsiyasi, prototiplash, sinov, fikr-mulohaza va takomillashtirish siklini ta'minlaydi. Diagnostik blok mezonli baholash, portfolio va o'zini baholash vositalarini qamrab oladi. Natijaviy blok esa reproduktiv darajadan innovatsion darajaga o'tishni ifodalaydi.

Tizimning ishlash algoritmi to'rt bosqichdan iborat. Diagnostik-motivatsion bosqichda talabaning boshlang'ich kreativ profili, kasbiy qiziqishi va mavjud stereotiplari aniqlanadi. Izlanish-loyihalash bosqichida ochiq muammo tahlil qilinib, turli g'oyalar yaratiladi va mezonlar asosida tanlanadi. Prototiplash-sinov bosqichida g'oya dars fragmenti, topshiriq, o'quv materiali yoki raqamli resursga aylantiriladi hamda mikroo'qitish yoki pedagogik amaliyotda tekshiriladi. Refleksiya-transfer bosqichida fikr-mulohaza umumlashtiriladi, mahsulot takomillashtiriladi va boshqa mavzu yoki sinf vaziyatiga ko'chirish rejalashtiriladi.

2-jadval. Rivojlantirish bosqichlarining mazmuni

Bosqich	Yetakchi faoliyat	Oraliq mahsulot
Diagnostik-motivatsion	Muammoli savol, kreativ profil, o'zini baholash, kasbiy ehtiyojni aniqlash	"Nimani va nima uchun o'zgartirish kerak?" savoliga asoslangan muammo xaritasi
Izlanish-loyihalash	Aqliy hujum, SCAMPER, morfologik tahlil, konsept-xarita, dizayn-fikrlash	Bir nechta g'oya va asoslangan yechim konsepsiyasi
Prototiplash-sinov	Dars dizayni, mikroo'qitish, didaktik prototip, raqamli resurs, mentor fikri	Sinovdan o'tkazilgan pedagogik mahsulot va kuzatuv dalillari
Refleksiya-transfer	Portfolio, ekspert va tengdosh bahosi, refleksiv esse, qayta loyihalash	Takomillashtirilgan mahsulot hamda yangi vaziyatda qo'llash rejasi

Ijodiy tafakkurni faqat tayyor mahsulotning tashqi yangiligi bilan baholash biryoqlama natija beradi. Shu bois jarayon, mahsulot va refleksiyani birlashtiruvchi to'rtta mezon taklif etildi. Baholashda talabaning avvalgi natijasiga nisbatan individual o'sishi hamda kasbiy talabga muvofiqligi birgalikda hisobga olinishi kerak. OECD yondashuvidagi g'oya yaratish, baholash va takomillashtirish jarayonlari [4] mazkur mezonlarning xalqaro talqin bilan uyg'unligini ta'minlaydi.

3-jadval. Ijodiy tafakkurni baholash mezonlari va ko'rsatkichlari

Mezon	Asosiy ko'rsatkichlar	Kuzatiladigan natija
Motivatsion-qadriyatli	Yangilikka qiziqish; savol berishga tayyorlik; intellektual tavakkal; noaniqlikka bardoshlilik; kreativ o'ziga ishonch	Tashabbus ko'rsatishi va yangi yechim izlashni ichki ehtiyoj sifatida qabul qilishi
Kognitiv-divergent	Muammoni qayta ifodalash; g'oyalar ravonligi; moslashuvchanlik; originallik; fanlararo bog'lanish	Bir muammoga turli nuqtai nazardan bir nechta asoslangan yechim yaratishi
Faoliyatli-produktiv	G'oyani rejalashtirish; pedagogik mahsulot yaratish; raqamli vositani maqsadli tanlash; sinash va moslashtirish	Yangicha, foydali, yoshga mos va amalda qo'llanadigan dars yoki vosita ishlab chiqishi
Refleksiv-baholash	Mezon asosida o'zini baholash; dalil bilan xulosa qilish; fikr-mulohazani qabul qilish; qayta ishlash; transfer	Kamchilikni aniqlab, mahsulotni takomillashtirishi va boshqa vaziyatga ko'chira olishi

Mezonlar asosida to'rtta rivojlanish darajasi belgilandi. Reproduktiv darajada talaba tayyor namunani takrorlaydi va yechimni mustaqil asoslashda qiynaladi. Adaptiv darajada mavjud metodni vaziyatga moslashtiradi, biroq variantlar soni va originalligi cheklangan bo'ladi. Produktiv darajada bir nechta maqsadga muvofiq yechim ishlab chiqadi, ulardan birini pedagogik mahsulotga aylantiradi va dalil asosida takomillashtiradi. Innovatsion darajada esa muammoni yangicha ifodalaydi, fanlararo resurslardan foydalanadi, original hamda foydali mahsulot yaratadi va o'z tajribasini yangi kasbiy vaziyatga ko'chira oladi.

Birinchi mexanizm - har bir metodik fan doirasida kamida bitta ochiq yakunli kasbiy topshiriqni joriy etishdir. Masalan, talabalarga "1-sinf o'quvchilarida o'qishga qiziqish pasaygan vaziyatda bir xil mazmunni uch xil usulda o'rgatish" vazifasi beriladi. Bunda yagona to'g'ri javob talab qilinmaydi; yechimning yangiligi, didaktik asoslanganligi, yosh xususiyatiga mosligi va amalga oshirish imkoniyati baholanadi. Bu usul ijodiy tafakkurni fan mazmunidan ajratib qo'ymasdan rivojlantirishga yordam beradi.

Ikkinchi mexanizm - "muammo - g'oya - prototip - sinov - refleksiya" sikliga asoslangan mini-loyihalardir. Talaba real yoki modellashtirilgan sinf muammosini o'rganadi, kamida uchta yechim taklif qiladi, mezonlar asosida birini tanlaydi, dars fragmenti yoki didaktik material prototipini yaratadi va mikroo'qitishda sinaydi. Dizayn-fikrlashning bo'lajak o'qituvchilarda kreativ o'ziga ishonch, ixtirochilikka yo'naltirilgan muammo yechish va texnologik motivatsiyani rivojlantirish imkoniyati empirik tadqiqotlarda ham qayd etilgan [12].

Uchinchi mexanizm - raqamli vositalardan pedagogik maqsadga muvofiq foydalanishni o'rgatishdir. TPACK yondashuvi texnologiya, pedagogika va predmet mazmunini alohida emas, ularning kesishmasida loyihalash zarurligini ko'rsatadi [8]. Shu bois raqamli platforma yoki sun'iy intellekt vositasi tayyor javobni ko'paytirish uchun emas, muqobil g'oyalarni taqqoslash,

materialni turli o'quv ehtiyojlariga moslashtirish, prototip yaratish va fikr-mulohazani tezlashtirish uchun ishlatilishi kerak. Talaba manbani tekshirish, mualliflikni ko'rsatish, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va yakuniy pedagogik qaror uchun mas'uliyatni o'zida saqlash talablariga amal qiladi.

To'rtinchi mexanizm - ijodiy portfolio va mezonli fikr-mulohazadir. Portfolioga dastlabki g'oya, muqobil variantlar, tanlov asoslari, prototip, sinov dalillari, tengdosh yoki mentor fikri va qayta ishlangan mahsulot kiritiladi. Natijada baholash faqat yakuniy mahsulotga emas, talabaning fikrlash dinamikasiga ham qaratiladi. Oliy ta'limda kreativ va tanqidiy tafakkurni baholash bo'yicha tahlillar ham ochiq mezonlar, formatif baholash, o'zini baholash va autentik topshiriqlarni uyg'unlashtirish zarurligini ko'rsatadi [11].

Beshinchi mexanizm - professor-o'qituvchi, mentor o'qituvchi va talaba o'rtasidagi uch tomonlama hamkorlikdir. OTMda yaratilgan pedagogik mahsulot maktabdagi real sinf sharoitida kuzatiladi; mentor uning amaliy qulayligi va bolalar reaksiyasi haqida fikr bildiradi; talaba esa olingan dalillar asosida mahsulotni qayta ishlaydi. Bunda pedagogik amaliyot tayyor darsni namoyish qilish joyidan kasbiy g'oyani sinash va takomillashtirish laboratoriyasiga aylanadi.

MUHOKAMA. Olingan nazariy natijalar kreativlikni originallik va samaradorlik birligi sifatida talqin qiluvchi yondashuv bilan mos keladi [5]. Taklif etilgan modelda originallik g'oyalar xilma-xilligi va yangiligi orqali, samaradorlik esa didaktik maqsadga muvofiqlik, yoshga moslik, inklyuzivlik hamda amaliy qo'llanish orqali baholanadi. Bu holat boshlang'ich ta'lim uchun ayniqsa muhim, chunki noodatiy, ammo bolalarning yosh xususiyatlari yoki o'quv maqsadiga mos kelmaydigan yechim pedagogik jihatdan ijodiy mahsulot hisoblanmaydi.

Kaufman va Beghettoning "To'rt C" modeli ta'lim jarayonidagi shaxsiy mazmun yaratish - mini-c - hamda kundalik ijodkorlik - little-c - ni e'tirof etadi [13]. Bo'lajak o'qituvchining rivojlanishida aynan shu ikki daraja muhim boshlang'ich nuqtani tashkil qiladi. Talabaning o'zi uchun yangi bo'lgan metodik kashfiyot dastlab mini-c sifatida namoyon bo'lsa, u sinovdan o'tib, boshqa vaziyatlarda qo'llanadigan pedagogik yechimga aylanganda little-c darajasiga ko'tariladi. Shu sababli baholashda faqat mutlaq yangilikni emas, talabaning avvalgi holatiga nisbatan o'sishini ham hisobga olish taklif qilindi.

Kreativ ta'lim muhitiga bag'ishlangan tizimli sharhlar moslashuvchan vaqt va makon, o'yin va tadqiqotga asoslangan faoliyat, o'qituvchi-o'quvchi munosabatlaridagi hurmat, hamkorlik hamda o'quvchiga tanlov berish ijodkorlikni qo'llab-quvvatlashini ko'rsatadi [7]. Beghetto va Kaufman esa sinfda kreativ salohiyatni rivojlantirish uchun o'qituvchining yashirin signallari, xatoga munosabati va g'oyalarni qabul qilish usuli ham muhimligini ta'kidlaydi [6]. Mazkur maqolada bu qarashlar "kreativ va psixologik xavfsiz muhit" sharti orqali bo'lajak o'qituvchilar tayyorgarligiga moslashtirildi.

OECD tomonidan ishlab chiqilgan pedagogik dizayn mezonlarida o'quvchining qiziqishini uyg'otish, murakkab topshiriq, mahsulot yaratish, yechimni hamkorlikda loyihalash, muammoga turli nuqtai nazardan qarash, kutilmagan natijaga joy qoldirish hamda refleksiya va fikr-mulohaza uchun vaqt ajratish muhim deb ko'rsatiladi [9]. Taklif etilgan bosqichli algoritm ushbu talablarni bo'lajak o'qituvchining kasbiy mahsulot yaratish jarayoniga ko'chiradi. Modelning farqli jihati shundaki, talaba bir vaqtning o'zida ikki natijaga erishadi: o'z ijodiy tafakkurini rivojlantiradi va boshlang'ich sinf o'quvchisining ijodkorligini qo'llab-quvvatlaydigan dars dizaynini yaratadi.

Raqamli vositalar modelning mustaqil maqsadi emas, pedagogik g'oyani kengaytiruvchi resurs sifatida talqin qilindi. Bu TPACK konsepsiyasidagi texnologiya, pedagogika va mazmunning kontekstga bog'liq integratsiyasiga mos keladi [8]. Raqamli vositani tanlash "qaysi dastur zamonaviy?" savoliga emas, "qaysi vosita aynan shu o'quv maqsadiga va bolalar ehtiyojiga mos?" savoliga asoslanishi lozim. Shu nuqtai nazardan, sun'iy intellektdan foydalanish ham g'oyani

to'liq topshirish emas, balki variantlarni kengaytirish, taqqoslash va tahrirlash jarayonini qo'llab-quvvatlashi kerak.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi uch jihatda namoyon bo'ladi. Birinchidan, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ijodiy tafakkuri g'oya yaratish, pedagogik mahsulotga aylantirish, sinash, baholash va transferni birlashtiruvchi kasbiy sifat sifatida aniqlashtirildi. Ikkinchidan, oltita pedagogik shart-sharoit alohida omillar emas, innovatsion-pedagogik tizimning o'zaro bog'liq mexanizmlari sifatida asoslandi. Uchinchidan, jarayon va natijani uyg'un baholashga xizmat qiluvchi to'rt komponentli mezonlar tizimi hamda reproduktiv, adaptiv, produktiv va innovatsion darajalar tavsiya etildi.

Tadqiqotning cheklovi uning nazariy-tahliliy xarakteri bilan bog'liq. Taklif etilgan modelning samaradorligi hozircha tajriba va nazorat guruhlarida statistik jihatdan tekshirilmagan. Keyingi tadqiqotda pedagogika oliy ta'lim muassasalarining boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabalari ishtirokida mezonlarning mazmuniy validligi ekspert bahosi orqali aniqlanishi, diagnostik vositalarning ishonchliligi tekshirilishi, so'ngra kamida bir semestrlik tajriba-sinov dasturi amalga oshirilishi maqsadga muvofiq. Shuningdek, ijodiy mahsulotlarni baholashda ekspertlararo muvofiqlik va raqamli vositalardan foydalanishning etik jihatlari alohida nazorat qilinishi zarur.

XULOSA. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy tafakkurini rivojlantirish qisqa muddatli kreativ mashqlar yoki alohida interfaol metod bilan cheklanmaydi. U talabaning motivatsiyasi, kasbiy bilimi, g'oya yaratish usullari, pedagogik mahsulot ishlab chiqish tajribasi, raqamli savodxonligi, maktab amaliyoti va refleksiv baholashini yagona tizimda uyg'unlashtirishni talab etadi.

Tadqiqot natijasida kreativ va psixologik xavfsiz muhit yaratish; ijodiy topshiriqlarni fanlar mazmuniga integratsiyalash; muammoli, loyihaviy va dizayn-fikrlashga asoslangan faoliyatni yo'lga qo'yish; raqamli-pedagogik ekotizimdan maqsadli foydalanish; OTM bilan maktab amaliyoti hamkorligini kuchaytirish; uzluksiz diagnostika va refleksiv qo'llab-quvvatlashni ta'minlash asosiy pedagogik shart-sharoitlar sifatida belgilandi. Ularning samarasi faqat o'zaro bog'langan holda, "muammo - g'oya - prototip - sinov - refleksiya - transfer" sikli asosida tashkil etilganda yuzaga chiqadi.

Amaliyotda har bir metodik fan dasturiga ochiq yakunli kasbiy topshiriqlarni kiritish, semestr davomida kamida bitta fanlararo mini-loyihani bajarish, pedagogik amaliyotda yaratilgan prototipni sinash, ijodiy portfolio yuritish va mezonli o'zaro baholashni joriy etish tavsiya etiladi. Professor-o'qituvchi esa tayyor yechim beruvchi emas, muammoni aniqlashtiruvchi, savol bilan yo'naltiruvchi, xavfsiz tajriba maydonini yaratuvchi va asosli fikr-mulohaza beruvchi fasilitator vazifasini bajarishi lozim. Mazkur yondashuv bo'lajak o'qituvchini nafaqat yangicha fikrlashga, balki o'z g'oyasining pedagogik qiymatini isbotlash, sinash va takomillashtirishga ham tayyorlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637-son, 2020-yil 23-sentabr (amaldagi tahrir). URL: <https://lex.uz/docs/-5013007>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-son Farmoni. 2019-yil 8-oktabr. URL: <https://lex.uz/docs/-4545884>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar tizimini takomillashtirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-58-son Farmoni. 2026-yil 10-aprel. URL: <https://lex.uz/uz/docs/-8129755>
4. OECD. PISA 2022 Results (Volume III): Creative Minds, Creative Schools. Paris: OECD

- Publishing, 2024. DOI: <https://doi.org/10.1787/765ee8c2-en>
5. Runco M.A., Jaeger G.J. The Standard Definition of Creativity // *Creativity Research Journal*. 2012. Vol. 24, No. 1. P. 92-96. DOI: <https://doi.org/10.1080/10400419.2012.650092>
 6. Beghetto R.A., Kaufman J.C. Classroom Contexts for Creativity // *High Ability Studies*. 2014. Vol. 25, No. 1. P. 53-69. DOI: <https://doi.org/10.1080/13598139.2014.905247>
 7. Davies D., Jindal-Snape D., Collier C., Digby R., Hay P., Howe A. Creative Learning Environments in Education: A Systematic Literature Review // *Thinking Skills and Creativity*. 2013. Vol. 8. P. 80-91. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2012.07.004>
 8. Mishra P., Koehler M.J. Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge // *Teachers College Record*. 2006. Vol. 108, No. 6. P. 1017-1054. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9620.2006.00684.x>
 9. Vincent-Lancrin S., González-Sancho C., Bouckaert M., de Luca F., Fernández-Barrerra M., Jacotin G., Urgel J., Vidal Q. *Fostering Students' Creativity and Critical Thinking: What It Means in School*. Paris: OECD Publishing, 2019. DOI: <https://doi.org/10.1787/62212c37-en>
 10. Saroyan A. *Fostering Creativity and Critical Thinking in University Teaching and Learning: Considerations for Academics and Their Professional Learning*. OECD Education Working Papers, No. 280. Paris: OECD Publishing, 2022. DOI: <https://doi.org/10.1787/09b1cb3b-en>
 11. Bouckaert M. *The Assessment of Students' Creative and Critical Thinking Skills in Higher Education across OECD Countries: A Review of Policies and Related Practices*. OECD Education Working Papers, No. 293. Paris: OECD Publishing, 2023. DOI: <https://doi.org/10.1787/35dbd439-en>
 12. Liu X., Gu J., Xu J. The Impact of the Design Thinking Model on Pre-service Teachers' Creativity Self-efficacy, Inventive Problem-solving Skills, and Technology-related Motivation // *International Journal of Technology and Design Education*. 2024. Vol. 34. P. 167-190. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10798-023-09809-x>
 13. Kaufman J.C., Beghetto R.A. Beyond Big and Little: The Four C Model of Creativity // *Review of General Psychology*. 2009. Vol. 13, No. 1. P. 1-12. DOI: <https://doi.org/10.1037/a0013688>
 14. UNESCO. *The Futures of Learning 3: What Kind of Pedagogies for the 21st Century?* Paris: UNESCO, 2015. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243126>
 15. UNESCO. *Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education*. Paris: UNESCO, 2021. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707>